

crkva u svijetu

POGLEDI

CRKVA LEONARDA BOFFA (II)

Vladimir Merćep

6. Obilježja bazne Crkve

Značajno je osmo poglavlje (str. 185—210) po tome što nam pruža glavna obilježja bazne Crkve. Prije no što ih iznosi autor promatra Crkvu u društvu s vodećom klasom. Zanimljivo je napomenuti kako se u toj Crkvi pojavljuju četiri osnovna obilježja Crkve: jedinstvo, svetost, katoličanstvo i apostolicitet.

a. Obilježja Crkve u društvu s vodećom klasom

U njoj *jedinstvo* znači monolitnost, uniformiranost u istoj nauci, s istim govorom, istom liturgijom, istim crkvenim uređenjem (kanonskim pravom); istim moralom i, koliko je moguće, istim jezikom (latinskim). Tu je jedinstvo definirano kao zajedništvo puka s hijerarhijom i gotovo se nikada ne govori o zajedništvu hijerarhije s pukom (str. 194—195). Govori se o temama o kojima nema sukoba, privilegira se sklad, izričito se niječe opstanak klasnih podjela i opravdanost i zakonitost borbe potlačenih u traženju oduzete slobode; obiluje se pozivima na nadnarav i obdržavanje morala.

Svetost se u takvoj Crkvi pojavljuje kao vjerno obdržavanje historijsko-religioznog etosa pod vodstvom hijerarhije. Velike su kreposti u toj svetosti poslušnost, crkveno podvrgavanje, poniznost, posvemašnje pozivanje na Crkvu (krsti se ili se postaje religiozan da se služi Crkvi). Zbog toga su gotovo većina modernih svetaca sveci sistema: svećenici, biskupi, redovnici, dok je laika malo i to onih koje je zarobila centralna hegemonika vlast (razumije se crkvena, o. n.). Prorok, reformator, koji

u ime pozitivnosti vjere kritizira crkvenu vlast, izložen je svakoj vrsti simboličkog nasilja (kanonski proces, ekskomunikacija) i ne obilježava nikada svetost u Crkvi (str. 195).

Katoličanstvo te Crkve tijesno se svodi na jedinstvo (uniformiranost). I ono se ne određuje po svojim konkretnim elementima utjelovljenja u raznim kulturama i lokalnim crkvama nego po njegovim apstraktnim elementima, kao što su: ista hijerarhija, isti sakramenti, ista teologija (str. 196). Apostolicitet je propisan samo jednoj klasi: biskupima, nasljednicima apostola, i ne smatra se obilježjem cijele Crkve. Apostolsko je nasljedstvo više svedeno na nasljedstvo apostolske vlasti a manje na apostolsku nauku, kako je to bilo u početku. Skriva se da je i laik, kao i biskup, nasljednik apostola (Pavao VI) (str. 195).

b. Petnaest obilježja bazne Crkve

»Crkva ne vrši fatalno konzervativnu funkciju, kako bi to htio ortodokсни marksizam«, napominje autor. Po svome složenom idealu i porijeklu (po opasnoj i prevratnoj uspomeni Isusa iz Nazareta, raspeta pod Poncijem Pilatom) »ona je čak revolucionarna« (str. 196). Takvu revolucionarnost predstavlja i bazna Crkva (usp. 196—198), koja »ima petnaest obilježja« (str. 198):

1. Najprije, ona je *Crkva-Božji puk*. — Puk znači podređenu klasu koja se definira po svom isključenju od sudjelovanja (npr. u raznoj vlasti, o.n.) i svođenju na proces masifikacije (kozifikacije, tj. stvari; ib.). »Bazne su zajednice puk u pokretu: njihov opstanak izaziva hijerarhiju koja je u svojim rukama monopolizirala svu svetu vlast, da bi shvatila samu sebe kao službu, ne kao vlast koju vrši polazeći od same svoje vlasti, nego kao posredništvo za pravdu, bratstvo i koordiniranje puka i da ne dopusti da se stvaraju u njezinu krilu strukture monopola i emarginiranja« (str. 199).

2. *Crkva siromaha i slabih* (svedenih ispod ljudske razine). — Velika većina, da ne reknemo cjelina, članova bazne zajednice jesu siromasi i fizički slabi zbog teškog iskorištavanja pri radu koji vrše. Njihov je život izazov upravljen samome Bogu, koji je jednog dana odlučio da uspostavi pravdu. Siromaštvo doista izražava povredu pravde, ako ne nastaje spontano nego zbog načina proizvodnje koja oduzima tuđu imovinu. Siromasi su naravni nositelji utopije Božjega kraljevstva. Oni su donosioci nade i njima mora pripasti budućnost (str. 200).

3. *Crkva oplijenjenih* na razne načine. — Razumije se bez poteškoće da naš tip društva (u Latinskoj Americi, o.n.), kapitalističkog obilježja, nije za njih napravljen. Sada se oni sjedinjuju, prave zajednicu, postižu kritičku i preobražavajuću svijest u okviru Crkve i društva. Crkvena zajednica postaje počelo otkrivanja dostojanstva koje pripada ljudskoj osobi, koju su ponizile dominantne klase. Crkvene bazne zajednice tvore odgovarajuću Crkvu za žrtve kapitalističkog akumuliranja dobara nasuprot tradicionalnoj, hijerarhiziranoj Crkvi s njezinim klasičnim (razni apostolati) i modernim ustanovama (cursillos, karizmatička obnova itd.), koje su prikladnije u društvu s vodećim klasama (str. 200—201).

4. Crkva *laika* — sastavljena je gotovo isključivo od laika. Oni su pravi stvaratelji crkvene stvarnosti, komunitarnog svjedočanstva, organiziranja i misionarske odgovornosti. Oni vode riječ (detengono la parola), stvaraju simbole i obrede, ponovno pronalaze Crkvu s temeljnim elementima baze (str. 201).

5. Crkva kao *koinonia* vlasti. — Zajednica je, a ne samo neki njezini članovi, *čuvarka* svete vlasti. Ne pokazuje se anarhičnom, ne nastoji dokinuti svaku vlast i organizaciju, nego je protivna svakom principu monopoliziranja vlasti u rukama nekog tijela specijalista, bilo na vrhovima, bilo izvan zajednice. Ona ne odbacuje vlast u sebi, nego njezino monopoliziranje u prilog neke elite (ib.).

6. Crkva sva *ministerijalna*. — Sva je zajednica ministerijalna, a ne samo neki njezini članovi. Na taj se način nadilazi podjela religioznog rada: hijerarhija-uprava, laikat-izvršavanje. Službe tako nikada ne stoje na vrhu Crkve nego u njezinoj sredini kao izražaj sakramenta Crkve, u službi cijele eklezijalne zajednice (str. 202).

7. Crkva *dijaspora*. — Bazne su zajednice Crkva unutar društva, a ne društvo unutar Crkve. One tvore kršćansku raširenu zajednicu u socijalnom tkivu. Tako pomažu da se ćelijski izgradi civilno društvo, te anticipiraju i spremaju novi način socijalnog života, suprotno buržujskom društvu (str. 203).

8. Crkva *osloboditeljica*. — Kršćanstvo je religija puka. Polazeći odatle sve se shvaća i organizira. Kršćanstvo koje se povezuje s čežnjama i pitanjima potlačenih pojavljuje se kao oslobodilačko, a crkvena bazna zajednica kao ona koja oslobađa. Tada se shvaća kako u zajednici simbolički kapital vjere tvori gotovo jedini izvor motiviranja za političko zalaganje i kako evanđelje i Isusov život dovode do oslobađanja od nepravda (ib.).

9. Crkva koja *posvećuje konkretna oslobađanja*. — Crkvena bazna zajednica ne slavi samo Božju riječ i sakramente (kad ih može imati), nego također u svjetlu vjere slavi sam život, uspjehe čitave skupine i njezine sastanke. Naučava da se Bog otkriva u životu, u događajima, u borbama a ne samo u sedam sakramenata (str. 204).

10. Crkva kao *produženje* velike tradicije. — Isus, Apostoli i prve kršćanske zajednice bili su iz puka, siromasi, članovi potlačenih klasa. Crkva nije nikada zaboravila svoj ponizni početak. Isusovu poruku oslobađanja preotele su vladajuće skupine u službi vlastitih interesa. Crkvene se bazne zajednice, naprotiv, osjećaju u skladu s Crkvom Djela apostolskih, mučenika, s proročkim pokretima koji su u Crkvi uvijek preuzimali evanđeosku dimenziju siromaštva, službe, odricanja svakog sjaja i gospodarenja, uvrštavanja među emarginirane (str. 204).

11. Crkva u *zajedništvu* s velikom Crkvom. — Bazna Crkva nije neka paralelna Crkva institucionalnoj Crkvi. Antagonizam se ne postavlja između institucije i zajednice nego između kršćanstva (tj. Crkve koja je pridružena vodećim vlastima klasnog društva) i popularne Crkve

(koja ima odnos s bazom). Nisu to dvije Crkve, nego ista Crkva Otaca u vjeri, konkretizirana u različitim društvenim slojevima. Baza nije alergična na prisutnost svećenika i biskupa u svojoj sredini: ona ih traži. Ali im nameće novi stil u vršenju njihove službe jedinstva i zajedništva koji je jednostavniji, evanđeoskiji i funkcionalniji, povezan s problemima svijeta. Bazne su zajednice potakle Crkvu da se odlučnije opredijeli za oslobađanje potlačenih, za obranu ljudskih prava, osobito siromaha, za razvoj preobražaja društva prema socijaliziranim oblicima (str. 204—205).

12. Crkva — *graditeljica jedinstva* na temelju *osloboditeljskog* poslanja. — Bazna zajednica tvori jedinstvo na temelju poslanja. Zacijelo i ona ispovijeda istu vjeru, dijeli iste sakramente i u zajedništvu je s velikom hijerarhijski organiziranom Crkvom, ali se to nutarnje jedinstvo stvara i održava na temelju odnosa prema vani, a to je poslanje koje obilježava konkretno poslanje Crkve kao mišljenje i proživljavanje vjere u obliku oslobađanja, u zalaganju za ponižene, u borbi za njihovo dostojanstvo i u pomoći za izgrađivanje ljudskog života koji više odgovara evanđeoskim kriterijima (str. 206).

13. Crkva s novom konkretnošću vlastitog katoličanstva. — Baznim je zajednicama jasan dvostruki položaj (siromasi, iskorištavani), ali one istodobno vrše opći poziv: pravda za sve, prava za sve, sudjelovanje za sve. Prava svijju prolaze preko posredništva osiguranih i zadobivenih prava siromaha. U njihovu krilu nalaze mjesta svi oni, bilo koje klase, koji se odlučuju za pravdu i povezuju s borbama baze. Boreći se za gospodarsko, društveno i političko oslobađanje, oni se nalaze u službi opće stvari. Kapitalizam se predstavlja kao zapreka univerzalnosti Crkve, jer ostvaruje interese samo jedne klase. Demokratsko i socijalističko društvo pružilo bi bolje uvjete za potpuniji izražaj katolicizma u Crkvi (str. 206—207).

14. Crkva *sua apostolska*. — Navikli smo shvaćati apostolicitet kao oznaku biskupa, nasljednika apostola. Takvo shvaćanje nije početno u Crkvi. Apostolsko se nasljedstvo ne svodi na hijerarhijske službe, koje uvode podjelu u Crkvu između onih koji ih drže i koji su bez njih. Takva je podjela službâ kasnija. Svi su nosioci pravog apostolskog naučavanja i svi su sudionici u trima osnovnim Kristovim službama: svjedočenju, posvećivanju i odgovornosti za jedinstvo i funkcioniranje zajednice (str. 208—209).

15. Crkva *ostvariteljica* novog stila svetosti. — Svetac nije samo asketa, vjerni obdržavatelj Božjih i crkvenih odredaba, onaj koji je pronikao i interiorizirao presveto Otajstvo Boga i njegove ljudske pojave u Isusu Kristu. Sve to ima svoju stalnu i nezamjenjivu vrijednost. Usprkos tomu u baznim zajednicama stvorio se novi, militantni model svetosti. Iako se stalno bori protiv vlastitih strasti, ipak se više politički bori protiv pljačke i stvaranja mehanizama za isključivo akumuliranje dobara u nastojanju da se izgrade komunitarniji i ekvilibriraniji odnosi. Nove su kreposti: klasna solidarnost, sudjelovanje u zajedničkim odlukama, međusobna pomoć, kritika zlouporabe vlasti, podnošenje ocrnji-

vanja, progoni za pravdu, nepravedan gubitak radnog mjesta, sloboda pred zaradom i privatnim gomilanjem dobara, društvena odgovornost (str. 209).

To bi bila obilježja koja prema Boffu obilježavaju bazne zajednice; tim bi se obilježjima mogla nadodati još neka druga (str. 209—210).

7. Najnužnije za shvaćanje bazne crkvene zajednice

Pošto je opisao obilježja bazne zajednice, u 9. poglavlju (str. 211—219) autor podsjeća na najnužnije da bi se prihvatila bazna zajednica. Treba, kaže, imati na pameti: 1. da su bazne zajednice susret potlačenog i vjernog naroda; 2. da nastupaju po Božjoj riječi; 3. da su novi način biti-Crkva. »Glavno obilježje tog načina biti Crkva jest zajednica i bratstvo. Svi su stvarno braća, svi sudjeluju, svi preuzimlju oblike službe. To je prvi momenat. Zatim dolazi početno strukturiranje vođenja i koordinacije. Iako su svi u biti jednaki, svi ipak ne čine iste stvari. Tako postoje koordinatori — često žene — koji su odgovorni za red, za predsjedanje u celebriranju i u sakramentalnom obilježju zajednice. Znamo da je Crkva prvih stoljeća imala svijest da je u prvom redu *communitas fidelium*, zajednica vjernika, s velikim sudjelovanjem puka u svakoj aktivnosti. Poslije tisuće godine nametnula se *hijerarijska Crkva*. Počelo se držati da je sveta vlast *strukturnalni* element i da ona nije više zajednica (potcrtao VM). Takav oblik crkvene organizacije zacijelo predstavlja historijsku nuždu, ali sigurno nije olakšao odgovorno sudjelovanje svih. S baznom zajednicom otvara se mogućnost većeg sudjelovanja i ekvilibrija među raznim crkvenim službama. Laici otkrivaju svoju važnost: i oni su nasljednici apostola ukoliko su baštinioci apostolske vjere; i oni su odgovorni za jedinstvo vjere i zajednice. To, jasno, ne znači da biskupi gube svoju nezamjenjivu službu« (str. 215—216). 4. Treba također shvatiti da su bazne zajednice znak i sredstvo oslobađanja: »Čitanje i prihvaćanje Evandjelja, kako se to prakticira u njima, potiču ih da se usmjeravaju prema društvenoj aktivnosti. U zajednicu se donose svi problemi koje narod trpi: nezaposlenost, oskudne plaće, najgori uvjeti za život, pomanjkanje vodstva i druge potrebe. Tada se u toj zajednici ispituju uzroci i posljedice svih tih problema... Stvari se nazivlju svojim imenom: iskorištavanje iskorištavanjem, tortura torturom, diktatura diktaturom... U baznim crkvenim zajednicama živi se jedan novi oblik društva. Počinje se iz njezine nutrine i nastoje se nadvladati nepravedni odnosi koji gospodare u velikom društvu. Kako? Neposrednim sudjelovanjem svih članova, podjelom odgovornosti, upravljanja i odluka, poštivanjem najslabijih, vršenjem vlasti kao službe. Bazne crkvene zajednice društveno djeluju. Pače, na nekim su mjestima jedini kanal izražavanja i pučke mobilizacije. Organiziraju potpise, zajedničke poslove, zajednička razasumljavanja, inicijative otpora tjeranju s vlastite zemlje, itd. Katkada od njih nastaju pokreti« (str. 216—217). 5. Konačno, bazne crkvene zajednice tvore mjesta slavljenja vjere i života (str. 218—219).

8. Ekleziologija na dnu baznih crkvenih zajednica

Toj temi autor posvećuje deseto poglavlje (str. 220—229). Te ekleziologije na prvom mjestu navode temu *Crkve kao Božjega puka*. Iz toga slijede neke teološke posljedice; evo nekih:

U Crkvi postoji osnovna jednakost: svi su Božji puk. Svi sudjeluju u Kristu izravno, bez posredništva. Zbog toga svi sudjeluju u službi naučavanja, posvećivanja i organiziranja zajednice. Svi imaju misionarsku dužnost, a ne samo neki. Svi su odgovorni za jedinstvo zajednice. Svi su pozvani da se posvete. Ali ako su svi jednaki, nastavlja autor, svi ne čine iste stvari. Jedan vrši jedno a drugi drugo u izgrađivanju iste zajednice. Nastaju tako različite službe i zadaci koji odgovaraju konkretnim potrebama što se očituju u zajednici. Postoji posebna služba koja daje jedinstvo svim službama da bi sve skladno raslo; to je služba prezbitera za mjesnu zajednicu i biskupa za pokrajinsku. Njihova se specifičnost ne sastoji u posvećivanju, nego da budu počelo jedinstva u kultu, u organizaciji i u prenošenju vjere. Shvaćanje Crkve kao Božjega puka preokreće odnos s obzirom na službe. Pretpostavlja preokret u ekleziologiji. Klasična ekleziologija, još živa u glavama mnogih, jest hijerarhiologija, tj. ekleziologija Crkve koja promatra samo hijerarhiju. Prema njoj najprije dolazi Bog, zatim Krist, onda apostoli, poslije njih biskupi, svećenici, a na najzadnjem mjestu vjernici. U tom shvaćanju vjernik nema ništa. Ima samo pravo primati. Biskupi i svećenici sve posjeduju: to je pravi kapitalizam. Oni proizvode religiozne vrijednosti i narod ih troši. To je monarhijski, piramidalni stil. Dok prema ekleziologiji Crkve kao Božjega puka najprije dolazi Krist i Duh Sveti, zatim zajednica — Božji narod i na koncu biskupi, svećenici, rasporeditelji. U toj ekleziologiji sve su službe dane Božjem narodu, u Božjem narodu, za Božji narod. Službe dolaze poslije. Zajednica dolazi prije. Stil je njoj bratski-komunitarni; gubitak je: prema potrebama nastaju službe (str. 223—224).

9. Je li opravdano razlikovanje između Crkve koja naučava i koja uči?

O tom pitanju autor raspravlja u 11. poglavlju (str. 230—237). Od onoga što iznosi vrijedno je zabilježiti slijedeće: »Unatoč osnovnoj jednakosti svih u Crkvi, jer su svi braća i učenici, unatoč istodobnosti onoga koji naučava i onoga koji uči, postoji u Crkvi instancija koja preuzima na poseban način službu poučavanja. Ne radi se više o svjedočanstvu i poučavanju u općem značenju, već o posebnom značenju ili, kako se kaže tehnički, o službenom i autentičnom naučavanju. Radi se, dakle, o vlasti naučavanja koju posjeduju papa i biskupi. S tom vlašću pojavljuje se hijerarhija vlasti. Kako se došlo do te specijalizacije? *Teološki i kanonski udžbenici tvrde da je Crkva po božanskoj ustanovi bitno hijerarhijska* (potcrtao VM). To znači da u njoj, po volji njezina Božanskoga Utemeljitelja, postoji diskriminacija, zbog koje neke osobe moraju biti pozvane da vrše bitne ovlasti, uz isključenje drugih, prema zakonu koji je Krist uspostavio. Krist je Mesija-učitelj snabdjeven svakom vlasti. On je prenio svu svoju vlast na apostole (Mt 28,

18—20); zato onaj tko njih sluša njega sluša i tko njih odbacuje njega odbacuje (usp. Lk 10, 16). Tu se nalazimo, kaže autor, pred epifanijskim gledanjem na Crkvu koja neposredno izlazi strukturirana od volje njezina utemeljitelja« (str. 232—233). No čini nam se da autor to osporava kad nadodaje: »Trebalo primijetiti da se takvo tumačenje osniva na literarnom tumačenju tekstova, kako se nalaze kodificirani, a da se ne pazi na njihova stvaranja i na teologije koje se u njima odražavaju u raznim slojevima. Osim toga te su tvrdnje napravili oni koji su bili zainteresirani« (hijerarhija, o. n.). Zato »trebalo nadići to jednostavno epifanijsko gledanje nastanka Crkve i doći do teološkog shvaćanja koje bi vodilo računa o raznim prisutnim posredništvima u tvrdnji vjere: Isus je osnovao Crkvu. U prvom redu treba prihvatiti rezultate historijsko-kritičke egzegzeze. Ona nam kaže, da Crkva ni na koji način ne zauzima središte Isusovih nastojanja; elementi koji potječu od Isusa, i koji se odnose na strukturu zajednice vrlo su oskudni. To ne znači, opominje Boff, da tvrdnja: 'Isus je temelj Crkve' — nema smisla. Jednostavno znači, da se ona ne može postaviti naivno, tj. ne želeći promatrati doprinose kritičke egzegzeze. Zatim se mora promatrati sociološko-religiozne spoznaje koje se odnose na postanak hijerarhija i religiozne podjele rada« (str. 233—234), prema kojima se »posred zajednice jednakih otcjepljuje hijerarhija, sa službom za sve, a to je produciranje i reproduciranje cjelovitog i dosljednog promatranja kršćanske vjere« (str. 234). Ako se tako ne promatra stvar, opasnost je, nastavlja Boff, da se mistificiraju pojave koje se mogu protumačiti historijskim razlozima. Drugim riječima kad Krist ne bi ništa rekao o vlasti autentičnog naučavanja, jednako bi postojala u Crkvi takva vlast. Tada moramo reći teološki: Kristova volja da utemelji (hijerarhiju, o. n.) ne odbacuje normalni mehanizam zbog kojega neka religiozna zajednica osigurava vjernost svojoj prvotnoj identičnosti preko tijela vještaka u zajednici sa svim vjernicima« (str. 234—235). Tako se »razlikovanje između Crkve koja poučava i koja uči opravdava činjenicom da ona čuva svoju službu prema zajednici braće. Radi se o nutarnjem razlikovanju u zajednici a ne o nekoj istanciji koja se postavlja izvan nje i nada nju. Sv. Matej izražava dobro tu dijalektiku: s jedne strane ovlast vezanja i razrješivanja pripada čitavoj zajednici (Mt 18, 18), s druge strane posebno postoji u svojem početku jedinstva koje je Petar (Mt 16, 16)«, (str. 235).

10. Crkva sakrament Duha Svetoga

Koji je odnos između Crkve i Duha Svetoga? Tom je pitanju posvećeno 12. poglavlje (str. 238—253). Boff ističe »da je općenita nauka koja tvrdi da je Isus ustanovio Crkvu. Ta istina spada na neotudivu jezgru kršćanske i crkvene vjere« (str. 241). Ali dodaje da »svi institucionalni elementi Crkve ne potječu od Krista« (ib.). Krist »je u propovijedanju i ostvarivanju Kraljevstva uveo stvarnosti koje bi poslije sačinjavale temelj Crkve: izbor dvanaestorice (Mk 3, 13—19 par.), ustanova krštenja i euharistijske večere. No, ti elementi još ne tvore svu stvarnost Crkve. Crkva sama postoji samo uz uvjet da Božje kraljevstvo ne prime Židovi i da Isus bude odbačen od naroda. Da je Kraljevstvo koje je Isus propovijedao bilo ostvareno (nije bilo zbog krivnje i otvrdnuća Židova), ne

bi bilo mjesta za Crkvu« (str. 241—242). »Tradicija je uvijek držala da je Crkva nastala na dan Duhova« (str. 242). Ta je činjenica »od najveće važnosti, kaže autor, jer pokazuje da pneumatski i karizmatički elemenat, već od početka, ima institucionalno obilježje. Crkva-institucija ne temelji se, kako se obično kaže, na utjelovljenju Riječi, nego na vjeri u moć apostola, nadahnutih Duhom Svetim, koji ih je naveo da prenesu eshatologiju u vrijeme Crkve i da prenesu naučavanje o Kraljevstvu u naučavanje o Crkvi. (...) Crkva je u svojoj historijskoj konkretnosti nastala od odluke apostola koji su bili prosvijetljeni Duhom Svetim. Ako je nastala od odluke, tada će nastaviti da živi, ako kršćani i ljudi koji vjeruju u uskrslog Krista i u njegova Duha neprestano budu obnavljali tu odluku i utjelovljivali Crkvu u nove situacije koje bivaju, bilo da su one grčka ili srednjovjekovna kultura ili aktualna tehnika. Crkva nije veličina posve uspostavljena i definirana. Ona je uvijek otvorena prema novim susretima situacija i kultura. I unutar takvih stvarnosti mora se utjeloviti i shvatljivim jezikom naviještati poruku Kristova oslobođenja« (str. 242—243). Zato se »stvarnost Crkve treba misliti ne od zemaljskog Isusa, već od Uskrslog Krista koji sada postoji u obliku Duha. Crkva se, osim toga, mora shvatiti ne toliko od Duha Svetoga kao treće osobe Presvetog Trojstva, koliko kao snage i načina ostvarenja, zbog kojega Gospodin ostaje prisutan u povijesti i nastavlja svoje djelo inauguriranja novog svijeta. Crkva je sakrament, tj. znak i sredstvo živog i uskrslog Krista, tj. Duha« (str. 247—248). Jer, pneumatski elemenat spada u samu strukturu institucionalne Crkve, ona mora neprestano ponavljati apostolsku odluku, kojom su se apostoli odlučili na misionarsku djelatnost i kojom su dali, u konkretnosti, historijsko lice Crkve, preuzimajući elemente i stvarnosti koje je zemaljski Isus inaugurirao. Crkva mora neprestano ponavljati tu odluku i pred novim situacijama pronalaziti one izražaje i ustanove, koje stvarno na adekvatan način saopćavaju njezinu poruku i ostvaruju za ljude Kristovo spasenje (str. 251—252). No nastaje pitanje: da li odluke Crkve iz prošlosti imaju apsolutnu vrijednost i onda kad više nisu funkcionalne? Da bi odgovorio na to pitanje, autor se osvrće na spise N. zavjeta i zaključuje da »Apostoli nisu zapali u dokrinalni fiksizam, opravdavajući ga činjenicom, da je tu ili neku drugu riječ izgovorila Riječ života, nego su ih u osnovnoj vjernosti Kristovu Duhu i njegovoj poruci preveli u pojmove i izražaje koje su njihovi slušatelji mogli shvatiti i shvaćajući uz njih prionuti te se prijanjajući, obratili na vjeru u Isusa Krista Spasitelja. Isto to mogli bismo reći i o crkvenim institucijama. Samo ako one budu otvorene stalnom usavršavanju, obnovi i prilagođavanju, postojat će službe Duha u Crkvi i u svijetu« (str. 252—253).

11. Karizma kao princip organizacije

Ako je Crkva sakrament Duha Svetoga, znači da karizma mora biti princip crkvene organizacije. To pitanje Boff obrađuje u posljednjem poglavlju (str. 254—271). Što je karizma? Poslije raznih odgovora koje daje prihvaća slijedeće: »Karizma je očitovanje prisutnosti Duha u članovima zajednice, koje potiče da sve ono što oni imaju i čine bude na korist sviju« (str. 261). »U Crkvi nema pasivnih članova, tj. nekih koji

zapovijedaju i drugih koji slušaju. U tijelu svatko ima svoju funkciju. Zbog toga je svaki kršćanin karizmatik« (str. 262). Odatle slijedi »da karizme nisu pridržane nekoj skupini osoba, npr. prezbiterima, biskupima itd. Nitko ne smije zahtijevati da posjeduje sve karizme« (ib.) »Ako karizma znači konkretan način na koji Duh i Uskrsli bivaju prisutni u svijetu, moramo zaključiti da karizma pripada samoj strukturi Crkve. Bez karizme Crkva ne postoji kao religiozna i teološka stvarnost. Karizma nije bila privilegij prvih vremena Crkve. Ona je stalna situacija Crkve, zajednice s raznim funkcijama i službama. Karizma ne isključuje hijerarhijski elemenat, pače ga uključuje. Karizma je u Crkvi temeljitiji elemenat od institucionalnoga. Ona je pneumatička snaga (dynamis tou Theou) koja tvori institucije i drži ih živima. U njima artikulira. Zbog toga počelo strukturalnosti u Crkvi nisu institucije i hijerarhija nego karizma koja je u korijenu svake institucije i svake hijerarhizacije« (str. 263). »Činjenica da u Crkvi postoje strukture vlasti ne znači da se time narušava njezina bitna karizmatička struktura. Vlast može biti karizma ako služi braći i ako je sredstvo pravednosti u zajednici« (str. 265).

Kako znamo da je karizma karizma? »Ako neka pojava dolazi od Boga i ako se svodi na Boga, tada se može biti pred nekom karizmom. Ali nije lako odrediti da li dolazi od Boga. Najbolji način da se to spozna, kaže Boff, jest u tome da li je karizmatičar uvijek svodi na Boga. No pitanje ostaje, jer pozivanje na Boga uvijek ne dovodi k Bogu. Naime, može čovjek, kao što se to događa kod spiritističkih pojava, svoditi sve na Boga i naći se kod lažnog tumačenja. Može biti plod interesa i vlasti koji djeluju na određen način. Tada osobu zavarava njezina nesvjesna struktura, premda u podsvijesti sve svodi na Boga. Tada dolazi drugi kriterij, a to je kriterij komunitarnog, nesebičnog služenja, oslobođenja od egoizma... Ako netko s vlastitom karizmom razdvaja, rastvara, stvara ozračje podjele i mržnje, tada prestaje biti karizma i pretvara se u radoznalost spiritualista« (str. 265—266).

B. KRITIČKI OSVRT

Na svršetku ovog predočavanja Boffova djela spontano se nameće pitanje: što treba o njemu misliti? Svakako, u iznesenim i razasutim mislima po knjizi ima mnogo svijetlih zraka, koje zaslužuju da se saberu barem u neku pregršt, da se o njima razmisli i njima se otople ne samo latinsko-američke Crkve nego i Crkve općenito po svijetu. S druge strane, čitatelj je naišao i na brojne zrake tmine koje ono svjetlo prigušavaju; dakle, nalazimo se pred pozitivnim i negativnim stranama knjige.

a. Pozitivne strane knjige

Sigurno, onako predstavljene crkvene prakse u latinsko-američkoj Crkvi mogu poslužiti kao ispit savjesti drugim Crkvama po svijetu, tj. da li su Crkve kao *civitas Dei* ili kao *mater et magistra* ili kao *sacramentum*

mundi. I u novom modelu Crkve, naime bazne zajednice, ima dosta pozitivnih strana. Sigurno bi bilo poželjno da u svakoj mjesnoj Crkvi, čak i u svakoj župi, nastaju biblijski kružoci, u kojima se moli, čita Božja riječ, o njoj razmišlja, u njezinu svjetlu promatraju osobni i društveni problemi i poduzimlju konkretni koraci da se riješe. Pohvalno je što autor ističe, da je u kršćanskoj vjeri i u Isusovu životu prisutna oslobodilaška strana, koja se ne može svesti u okvir kulta i pobožnosti; dosljedno, Crkva se ne može zatvoriti u sakristiju i stoga se nužno mora miješati u Politiku (s velikim slovom), tj. mora tražiti opće dobro, promicati pravdu, denuncirati pokvarenost i povredu ljudskog dostojanstva, ljudskih prava. U skladu s tim, Crkva mora uvijek davati prvenstvo siromasima, tj. onima koji su lišeni tih prava, što je sasvim razumljivo, jer su potrebni pomoći nego oni koji ta prava uživaju. To je povlašćivanje siromaha bez ekskluzivizma drugih; oslobađanje u svom najosnovnijem smislu znači oslobođenje od grijeha — od kojega se čovjek mora uvijek oslobađati — nepravde i potlačenosti. Postoji socijalni grijeh koji Bog ne želi. Isticanje strukturalnog obilježja društvenog grijeha opasnost je da se izbjegava osobno obraćenje i traženje savršenstva kršćanskog života. Unutar procesa oslobađanja treba imati mjesto mistički, liturgijski i osobni izražaj. Potrebno je da Crkva što više nasljeđuje Krista, uvijek djeluje proročki i nikada se ne ponaša oportunistički, ni tada kada se radi o njezinu opstanku, jer se mora pouzdavati u Gospodnje obećanje kojim joj je osigurao neumrlost. Laici imaju važnu ulogu u širenju i čuvanju vjere; odgovorni su za zajednicu; zato kod donošenja odluka koje se odnose na crkvenu zajednicu treba po mogućnosti konzultirati ne samo svećenike nego i učenije, iskusnije i zrelije laike, muškarce i žene. U upravljanju Crkvom treba izbjegavati svaku povredu ljudskih prava; stoga se traži što veći dialog, saslušavanje protivnog mišljenja i izbjegavanje olake svijesti da vlast u njezinu vršenju daje uvijek infalIBILnost. Vršenje crkvene vlasti mora biti po Kristovu uzoru, dakonalno i puno poštivanja prema braći; u Crkvi postoji osnovna jednakost i svi su pozvani na svetost; politika s malim slovom, tj. djelovanje koje je usmjereno upravljanju ili preobrazbi društva preko osvajanja ili vršenja vlasti u njemu spada na laike; oni su kvasac i sol unutar političko-stranačke mase. Crkva je sakrament Duha Svetoga; svaki je kršćanin karizmatik: ima vlastitu karizmu; karizma pripada samoj strukturi Crkve; karizme su episkopat i prezbiterat; Crkva je sveta, ali je uvijek potrebna čišćenja; ona ne vrši fatalno konzervativnu funkciju. Povreda ljudskih prava u Crkvi većinom ne dolazi od zle volje i nemoralnosti crkvenih dostojanstvenika. Katolicizam je sakrament kršćanstva; sakrament znači jedinstvo puno napetosti između ljudskog i božanskog, vidljivog i nevidljivog, opipljivog i otajstvenog, na taj način da opipljivo i vidljivo čine prisutnim i saopćavaju otajstveno, nevidljivo i božansko. Patološke pojave u katolicizmu ne uspijevaju progutati pozitivnu snagu katoličke identičnosti; rimski katolicizam znači u biti optimistički stav pred stvarnošću povijesti, raspoloženje otvaranja da primi kulturne oblike, tradicije, načine života, da bi izrazio kršćansku vjeru i Evanđelje. Konačno, čini nam se hvalevrijednim što crkvene bazne zajednice prihvaćaju tradicionalni oblik svetosti kojemu nadodaju svoj model, od kojega se barem neki obrisi mogu prihvatiti. Sigurno je u shvaćanju

svetosti došlo do razvoja tijekom crkvene povijesti. Zacijelo su njezine temeljne oznake čvrsto stajale, a neke su se nadodale. Budući da autor u borbi isključuje silu, nasilje, držimo da se kod eventualnog proglašavanja svetim nekog kršćanskog sindikaliste, uz ostale kreposti tradicionalnog modela, mogu smatrati vrlinama i slijedeće oznake njegove ličnosti: klasna solidarnost, sudjelovanje u zajedničkim odlukama, međusobna pomoć, kritika zlorporabe vlasti, podnošenje ocrnjivanja, nepravedni gubitak radnog mjesta, protivnosti, sloboda pred zaradom i akumuliranjem privatnog dobra, društvena odgovornost, itd.

b. Negativne strane djela

1. Među prvim negativnim stranama recenziranog djela čini nam se da treba istaknuti činjenicu da Boff zaboravlja naglasiti da nema pravog oslobođenja bez oslobođenja od grijeha, od moralnog zla koje se gnijezdi u srcu i koje je uzrok »socijalnog grijeha« i opresivnih struktura.

2. U crkvenoj baznoj zajednici »izbjegava se centralizacija i gospodarenje središnje vlasti« (str. 19), što praktično znači neposlušnost, bilo papinskim, bilo biskupskim, bilo redovničkim naredbama. Autor čak izričito dopušta da će bazna zajednica »morati imati odvažnosti da bude neposlušna u Gospodinu i Evanđelju zahtjevima centra« (str. 111), papinskog, biskupskog i redovničkog. Ta se neposlušnost nikako ne shvaća, ako pisac smatra papu i biskupe »principom jedinstva i pomirenja u zajednici i religioznim vodičima, koji su kadri tumačiti u svjetlu Kristova otajstva značenje događaja i duboke čežnje čovječanstva, osobito siromaha« (ib.), i ako se bazna zajednica drži »produženjem velike tradicije« (str. 204), Crkvom »u zajedništvu s velikom Crkvom« (str. 205), »u skladu s Crkvom Djela apostolskih, mučenika« (str. 204), s »Crkvom otaca u vjeri« (str. 205; dakle s Crkvom u kojoj su uvijek apostoli, zatim biskupi imali zadnju riječ i koji nisu dopuštali neposlušnost u vjeri i crkvenoj disciplini.

3. Čini nam se da Boff previše idealizira siromaha kao siromaha kad piše: »Siromasi (tj. ljudi bez ljudskih prava i fizički slabi, o.n.) naravno su nositelji utopije Božjega kraljevstva. Oni su nosioci nade i njima pripada budućnost« (str. 200). Kao da je sama činjenica što je netko materijalno siromah i fizički slab dostatna da on bude pripadnik Božjega kraljevstva i nositelj nade u budućnost. Tako se zaboravlja da bez duhovnog siromaštva nema evanđeoskog siromaha i, dosljedno, pravog pripadnika Božjeg kraljevstva i nositelja nade u bolju budućnost.

4. Očito se, promatramo li kršćanski, zapada u protuslovlje, kad se s jedne strane naučava, da »u Crkvi postoji osnovna jednakost: svi su Božji puk. Svi sudjeluju u Kristu, izravno, bez posredništva« (str. 223) i da su »svi braća i učenici« (str. 232), a s druge strane stvara među njima klasa siromaha, koja se suprotstavlja jednoj drugoj klasi, i to sve biva u istom Kristu, među braćom i njegovim učenicima. Tako se dijeli ono što se ne može i ne bi smjelo dijeliti, ni idejno, ni egzistencijalno, ako se želi biti logičan i dosljedan onome što je stvarno kršćanin i što bi bazna zajednica htjela biti.

5. Držimo da je teško prihvatiti i ono što autor misli o Crkvi. Njegova misao mogla bi se izraziti poznatom rečenicom A. Loisyja: »Isus je naučavao kraljevstvo, a nažalost nastala je Crkva.« Autor je to izrekao ovim riječima: »Crkva postoji samo uz uvjet da Božje kraljevstvo ne prime Židovi i da Isus bude odbačen od naroda« (str. 241). Zacijelo, neposredno prije te tvrdnje autor je napomenuo da je Krist »u propovijedanju i ostvarivanju Kraljevstva uveo stvarnosti koje bi poslije tvorile temelj Crkve; naime, izbor dvanaestorice (Mk 3, 13—19 par.), ustanovu krštenja i euharistijsku večeru. Ali ti elementi još ne tvore svu stvarnost Crkve« (ib.).

Najprije napominjemo da je autor trebao malo razmišljati o tome što znače te stvarnosti za Crkvu. S izborom dvanaestorice, Petrovim primatom, euharistijskom večerom, tj. žrtvom, kad su apostoli bili zaređeni za svećenike i podjeljivanjem opće i pune vlasti koju Isus ima (usp. Mat 28, 18, 20; Iv 20, 21 etc.) Isus je već ustanovio svoje Kraljevstvo kao hijerarhijsko monarhičko društvo. Osim toga on ga je propovijedaao kao vidljivo, općenito, tj. za sve ljude, kako to slijedi iz raznih prispodoba, iz toga što će on koji propovijeda Kraljevstvo biti sudac svih ljudi itd., i što se čak poistovjetovao s Božjim kraljevstvom, tako da je on istodobno navjestitelj i donositelj Božjega kraljevstva. Zato je s pravom u starini Marcion ustvrdio: »In evangelio est Dei Regnum Christus« (U Evandelju je Kraljevstvo Božje Krist), a Origen skovao glasoviti neologizam *autobasilea*, tj. da je Isus kralj samog sebe, on je personificirano Božje kraljevstvo (usp. o tom našu raspravu: Cjelovito promatranje Isusova života i vjera u njegovo božanstvo, u *Crkva u svijetu*, 2/1984, str. 113—114 s bibliografijom). Kad se imaju pred očima te ideje, onda se ne može reći da je »Crkva nastala na dan Duhova« i da je »u svojoj konkretnosti nastala od odluke apostola koji su bili prosvjetljeni Duhom Svetim« (L. Boff, nav. dj., str. 242—243), jer je ona već postojala u svojim bitnim elementima; samo je počela više i jasnije očitovati ono što jest.

6. Kad je takvo autorovo mišljenje o ustanovi Crkve, onda se ne smijemo čuditi što niječe ili, barem, stavlja u sumnju božansku ustanovu crkvene hijerarhije. On to čini na razne načine. Zato saberimo neke njegove tvrdnje i na njih se kratko osvrnimo.

a. Na str. 70. piše: »... postavlja se problem, da li se aktualna struktura (Crkve, o.n.) može izravno pozivati na vlastito božansko porijeklo u raznim mehanizmima svoga razlikovanja (pape, biskupa, prezbitera, laika) ili ti mehanizmi dolaze od historijskog sudara (impatto storico) Crkve i božanskog autoriteta. Moguće je prema dobroj teologiji i uz potporu koja dolazi od Novog zavjeta držati da je Kristov autoritet prisutan u prvotnom i osnovnom značenju u cijeloj Crkvi, Kristovu tijelu, i da se potom razlikuje organski u svojim nosiocima (papi, biskupima, itd.). Oblici konkretiziranja došli bi od raznih kulturnih situacija.« Ako je vjerska istina da je Isus podijelio Petru i njegovim nasljednicima prvenstvo jurisdikcije nad cijelom Crkvom i Apostolima i njihovim nasljednicima biskupima trostruku vlast: upravljanja, naučavanja i posvećivanja, onda je nemoguće govoriti o »dobroj teologiji« koja bi držala da je

Kristov autoritet prisutan u prvotnom i osnovnom značenju u cijeloj Crkvi. Priznajemo da se može dopustiti da je neko »konkretiziranje« došlo do raznih kulturnih sredina, ali samo uglavnom za nasljednike Petrove i ostalih apostola.

b. Na str. 75. autor navodi kao razlog za povredu ljudskih prava podjelu na zaređene osobe i laike: »Zaređeni može proizvesti, celebrirati i odlučiti; nezaređeni prisustvuje i daje pristanak.« Zato bi on htio dokinuti tu razliku novim čitanjem Evandjelja i tradicije (usp. str. 77). Kao da novo čitanje može biti drugičije od zabilježenog teksta u Evandeljima i pročitanog u svjetlu tradicije! Zar Crkva uvijek nije nastojala u tom svjetlu pročitati evanđeoske tekstove, osobito kad je definirala njihovo naučavanje ili autentično izlagala u raznim svojim dokumentima? Osim toga, podjela na zaređene i nezaređene ne može značiti povredu ljudskih prava, ako je to Bog htio, kako vjerujemo.

c. Na str. 215. Boff ponovo stavlja u sumnju hijerarhijsko uređenje Crkve: »Znamo da je Crkva prvotnih stoljeća imala svijest da je u prvom redu *communitas fidelium*, zajednica vjernika s velikim sudjelovanjem puka u svakoj aktivnosti. Poslije tisuće godine nametnula se hijerarhijska Crkva. Počelo se držati da je sveta vlast strukturalni element i da ona (vlast, o.n.) nije više zajednica. Takav oblik crkvene organizacije zacijelo predstavlja historijsku nuždu...« Doista, Crkva prvih stoljeća osjećala se zajednica vjernika koji su aktivno sudjelovali, svaki prema svome položaju. Tho hoće da se »poslije godine tisuće nametnula hijerarhijska Crkva«, taj mora zanijekati novozavjetne spise, crkvene Oce i sve koncile do tog doba!

d. Na str. 223. autor niječe specifičnu ovlast svećenika: posvećivanje, i svodi ga na razinu običnih vjernika: »Svi sudjeluju u Kristu, izravno, bez posredništva... Specifičnost (prezbitera, o.n.) ne sastoji se u posvećivanju nego da budu počelo jedinstva u kultu, organizaciji, u prenošenju vjere.« To čini, jer »prema ekleziologiji Crkve kao Božjeg puka najprije dolazi Krist i Duh Sveti, zatim zajednica — Božji puk i na koncu biskupi, svećenici, rasporeditelji... Službe dolaze poslije. Zajednica dolazi prije« (str. 223—224) — Razumije se da takvo shvaćanje Crkve kao Božjeg puka ne odgovara II. vaticanskom saboru na koji se autor poziva (usp. str. 224).

e. S nijekanjem ili barem sumnjom u božansku hijerarhijsku ustanovu autor nastavlja osobito na str. 233—235. Tu najprije upozorava da teološki i kanonski udžbenici tvrde da je Crkva po božanskoj ustanovi bitno hijerarhijska, da se pozivlju na Mt 28, 18—20 i Lk 10, 16. Tako bi prema njima Crkva izišla hijerarhijski strukturirana voljom svoga Utemeljitelja. No, autor to ne prihvaća; on želi »nadići« takvo jednostavno gledanje na strukturu Crkve koje se temelji na »literarnom tumačenju tekstova« i koje ne pazi »na njihova stvaranja i na teologije koje se u njima održavaju u raznim slojevima« i ne uviđa da su tvrdnje koje se odnose na hijerarhijsko uređenje Crkve »napravili oni koji su bili zainteresirani« (tj. hijerarhija).

Dakle, autor ne priznaje da je Krist dao barem bitnu strukturu Crkve, kako smo to malo prije napomenuli, i da je to vjerska istina, kako to sada nadodajemo. Čak on dolazi s tvrdnjom, koja pomalo okrivljuje hijerarhiju, tj. »zainteresirane«, da su oni stavili one tvrdnje o sebi u Evanđelju, što znači da one, u najmanju ruku, nisu toliko vjerojatne, ako ne želimo reći, da su ih navlaš izmislili. Da li se to može prihvatiti, kad je općenito poznato da su pisci Evanđelja bili sveti i vjerodostojni ljudi? Osim toga, kad ne bi bilo istinito ono na što hijerarhija ima pravo, tko bi ih priznao? Zar se kroz povijest Crkve to priznavanje hijerarhijskih ovlasti: upravljanja, naučavanja i posvećivanja ne bi protivilo sociološkim i psihološkim zakonima, kad ne bi bilo istinito?

Boff se za svoju tvrdnju poziva na »rezultate historijsko-kritičke egzegeze. Ona nam kaže da Crkva ne zauzima ni na koji način središte Isusovih nastojanja; elementi koji potječu od Isusa i koji se odnose na strukturu zajednice vrlo su oskudni«. Na to odvrćamo: ti su rezultati samo hipotetske naravi, i nikako ne mogu promijeniti stajalište vjere koje se osniva na novozavjetnim tekstovima, i koje je podržano stalnom crkvenom tradicijom, prema kojima je, kako smo rekli, Krist dao bitne elemente strukturi svoje Crkve. Kad se autor nadalje poziva na »sociološko-religiozne spoznaje«, da bi potkrijepio svoje stajalište, skromno držimo da mu to može malo pomoći, kad se promatra hijerarhijska vlast u Crkvi: kao što su npr. ovlasti hijerarhije da samo ona može odriješiti od grijeha, i to u ime Isusa Krista, da ga može prinositi kao žrtvu, da ima zadnju riječ u pitanju vjere i morala, što bi ljudski ponos i razum spremno odbili priznati, kad to ne bi bilo podržano Božjim autoritetom. Zato je Boffovu tvrdnju, »Kad Krist ne bi ništa rekao o vlasti autentičnog naučavanja, jednako bi postojala u Crkvi takva vlast«, teško prihvatiti, osobito kad se ima na pameti da ta vlast zadire u polje savjesti i da se u nekim zgodama drži nepogrešivom. Osim toga hijerarhijska vlast nije samo vlast autentičnog naučavanja, pa se čudimo da je u tekstu u kojemu je udario po »teološkim i kanonskim udžbenicima« koji brane da je hijerarhijsko uređenje Crkve božanskog prava, tj. da ga je Krist izravno uspostavio, došao do tvrdnje, da bi »vlast autentičnog naučavanja« postojala i tada kad Krist ne bi ništa rekao o njoj. Dok tako hijerarhijsku vlast, barem na tom mjestu, svodi na vlast autentičnog naučavanja, malo niže spominje i vlast posvećivanja koje pripada čitavoj Crkvi: »S jedne strane ovlast *vezanja i razrešivanja* pripada čitavoj Crkvi (Mt 18, 18), s druge strane posebno postoji u svojem počelu jedinstva koje je Petar« (Mt 16, 16). Tako bi autor htio da je Krist ustanovio hijerarhiju preko zajednice, kako je to već prije istakao (str. 70), i kako je malo prije spomenutih riječi naglasio: »Razlikovanje između Crkve koja poučava i koja uči opravdava se činjenicom da čuva svoju službu prema zajednici braće. Radi se o nutarnjem razlikovanju, a ne o nekoj instanciji koja se postavlja izvan nje i *nad njom*.« I u tim riječima niječe vjersku istinu o hijerarhijskoj vlasti naučavanja, uspostavljenoj od Krista, prema kojoj je ta vlast »iznad zajednice«, iako se vrši u njoj. Što se tiče Mt 18, 18, iz kojega autor zaključuje da »ovlast vezanja i razrešivanja pripada čitavoj Crkvi«, napominjemo, da to on tvrdi sa sigurnošću, dok svi egzegeti ne bi tako jednostavno pristali na

nju. Tako u jednom modernom komentaru čitamo ovo: »Na koga spada vršenje takvog zadatka nije jasno« (*I Vangeli*, izd. Marietti, 1981, str. 85). Zato je pri tumačenju toga teksta nužno imati u vidu i Iv 20, 23. Stoga je Tridentinski sabor, oslanjajući se na tradiciju (usp. DS. 1703/913 i 1710/920), definirao na temelju Mt 18, 18 i Iv 20, 23 da su samo svećenici službenici određivanja grijeha. Što se tiče Mt 16, 16, kojemu treba nadodati i 16, 17—19, Crkva je na temelju tog teksta definirala da je Krist Petru obećao primat jurisdikcije nad cijelom Crkvom; dakle, obećao mu je ne samo primat da bude počelo jedinstva u zajednici nego da bude »iznad zajednice«.

f. Ako je istina ovo što smo do sada rekli, onda se ne može održati autorova tvrdnja: »Prije monarhijskog autoriteta bio je kolegijalni« (str. 79), jer je Isus obećao Petru primat i podijelio mu ga poslije Uskrsnuća. Ne mogu se održati ni slijedeće postavke: »Odlučni elemenat Crkve u prva tri stoljeća nije bio institucionalni« (str. 87); »Toliko su 'katolici' katolici, koliko su to protestanti« (str. 124—125); »Nisu toliko različita naučavanja (između katolika i protestanata, o.n.) koja ih dijele, koliko stilovi proživljavanja evanđelja« (str. 132, usp. str. 139); »Bila je historijska *zabluda* isključenje protestantizma... (str. 149), jer protestanti ne priznaju da je hijerarhijsko uređenje Crkve božanskog prava.

7. Čini nam se da Boff ne tumači ispravno naučavanje II. vatikanskog sabora, kad tvrdi da ono »izbjegava ustvrditi, kako su to činili prethodni dokumenti, da je ona (rimska Crkva, o.n.) Kristova Crkva« (str. 13f), jer je Koncil upotrijebio glagol »subsistit« umjesto »est«. No bez obzira na te verbalne razlike koje se ne isključuju i koje su neznatne, Koncil u istom broju koji autor navodi, i to nekoliko redaka prije, izričito priznaje da je rimska Katolička Crkva »jedina Kristova Crkva koju u vjerovanju priznajemo jednom, svetom i apostolskom i koju je naš Spasitelj poslije svoga uskrsnuća predao Petru da je pase (Iv. 21, 17) i povjerio njemu i ostalim apostolima da je šire i njome upravljaju i postavio je zauvijek kao stup i tvrđavu istine« (LG 8). Zatim Koncil odmah nadodaje: »Ova Crkva, ustanovljena i uređena na ovom svijetu kao društvo nalazi se (subsistit) u Katoličkoj Crkvi...« Tako se jasno vidi da je Koncil poistovjetovao rimsku Crkvu s Kristovom Crkvom.

8. Boff želi naglasiti da katolici nisu dobro shvatili posredništvo »rimskog« katolicizma sve do II. vatikanskog sabora o bitnim elementima Crkve (usp. str. 126), što ne odgovara istini, jer je taj koncil potvrdio bitne elemente Crkve.

9. Priznajemo da svijest da crkvena vlast dolazi od Boga može dovesti do patoloških pojava u njezinu vršenju (usp. str. 95), da je došlo i da još dolazi do nekog autoritarizma (usp. str. 63), barem kod nekih njezinih predstavnika, i da može i nesvjesno stvarati uvjerenje o infalibilnosti pojedinih čina kod nosioca te vlasti, kao da bi ona mogla zamijeniti pomanjkanje znanja, iskustva, razboritosti, konzultiranja, dijaloga itd.; ali sve te pojave ne mogu staviti u sumnju božansko porijeklo crkvene vlasti niti osporiti da posljednja riječ u pitanjima vjere, morala i crkvene discipline spada na zakonite predstavnike te vlasti. O

tome nas obavješćuju Djela apostolska, novozavjetni spisi i sva povijest prvotne Crkve, osobito ona koja je dolazila do izražaja u spisima crkvenih Otaca i na koncilima. Zacijelo, može se priznati da se Isusove riječi u Lk 10, 16 nisu neposredno odnosile na apostole, tj. na predstavnike crkvene vlasti, kako to autor bilježi (usp. str. 89). Ali ako se taj tekst promatra u svjetlu ostalih novozavjetnih tekstova i crkvene tradicije, onda se i taj tekst mora barem indirektno odnositi na crkvene pastire. Budući da je Crkva uvijek slijedila Krista koji naučava u ispravnom poučavanju, zakonitoj odredbi i valjanoj podjeli sakramenata sa strane crkvenih pastira, ona naređuje i dijeli svete čine preko svojih službenika.

10. Čini se da autor hoće reći da je vlast karizma dok služi svojoj svrsi (usp. str. 265); dosljedno, ako ne služi, da prestaje biti karizmom. Teško je to priznati, jer i loš kršćanin ne prestaje biti kršćanin, tj. ne gubi karizmu kršćanina time što ne živi kršćanski.

11. Među povredama ljudskih prava u Crkvi autor ističe osobito diskriminiranje žena, jer ne mogu postati subjekt sakramenta reda (str. 61). To bi diskriminiranje, prema autoru, malo držalo do egzegetskog i dogmatskog naučavanja najboljih današnjih teologa.

No koji su to najbolji egzegeti i teolozi u današnjem »kriznom« dobu, o kojemu je nedavno govorio prefekt Sv. kongregacije za nauk vjere, teško je reći. Jer, čini se da su baš ti, koje autor drži najboljim egzegetima i teolozima, možda i nesvjesno doveli do takvog stanja u Crkvi. Osim toga to isključivanje žene sa strane spomenute Kongregacije (koje se zbilo pred nekoliko vremena) daje do znanja da mišljenje tih »najboljih« egzegeta i teologa nije najbolje. Ako se ima pred očima da je Krist samo apostole zaredio za svećenike i samo njima dao ovlast da prinose euharistijsku žrtvu, tj. ako je Krist, koji je ujedno i Bog i nije imao izbora što će ljudi misliti, učinio i naučavao mnogo toga što je protivno ondašnjem i današnjem ljudskom mišljenju, a koji je najviše počastio ženski spol time što je samo preko njega htio doći na ovaj svijet — ako je, dakle, takav Krist posvetio apostole za svećenike i za službenike središnjeg čina svoje religije kao što je Misa, ako je muškarce izabrao subjektom tih ovlasti i isključio svoju Majku koja po dostojanstvu sve nadvisuje, s pravom je crkvena predaja i sama crkvena vlast shvatila da su samo muškarci nosioci svećeničkog ređenja i službenici Euharistije u pravom smislu. Dosljedno, to je Božja volja koju svi moramo prihvatiti.

12. Boff prigovara crkvenoj vlasti da se ne ponaša po Isusovu uzoru; jer, da se on »nije pozivao na puninu vlasti, niti se je brigao da je legitimira«, nego je »tražio dijalog s ljudskom slobodom«. Stoga bi njezin autoritet morao isključivati »svako gospodarenje i zahtjev da bude zadnja instancija« (str. 78).

Čini se da to znači jednostrano gledati na Isusov život i rad. Istina, on je tražio dijalog s ljudskom slobodom, ali je očitovao svoj vrhovni autoritet, vrhovnu puninu vlasti najprije u naučavanju (»Zaista vam kažem« ili »Ja vam kažem«), u tvorenju čudesa, u odnosu prema Za-

konu, u postavljanju sebe u središte svoga djela i svoje objave. Zapravo, u očitovanju vrhovnog autoriteta, tj. u očitovanju vrhovne punine vlasti, uključena je po riječi G. Bornkamma cijela tajna Isusove osobe i djelovanja. On je dakle htio da bude posljednja instancija u svemu. Stoga nije čudo da i crkveni autoritet, po Isusovu nalogu, mora biti posljednja instancija u vjeri i moralu (usp. Mt 28, 19).

13. Budući da autor hoće da model bazne Crkve bude »poziv cijeloj Crkvi« (usp. str. 22), čudno je što nije naglasio da tamo nema slobode rada za Crkvu, gdje se ona ne može baviti politikom s velikim slovom, tj. tamo gdje se ne može boriti za ostvarenje svih ljudskih prava.

14. Prema autoru u ekleziologiji prema kojoj poslije Krista dolaze apostoli, onda biskupi i svećenici, dakle u hijerarhijskom uređenju Crkve, »vjernik nema ništa. Ima samo pravo primati. Biskupi i svećenici sve posjeduju: to je pravi kapitalizam« (str. 224). I tu autor jednostrano gleda na stvari. Dato non concessio da u tom »kapitalizmu« vjernik, nema sve, ipak se zaboravlja da je vjernik, laik, u neku ruku sve, barem u naravnom redu ono što je svećenik u nadnaravnom: on je obdaren stvoriteljskom ovlasti rađanjem djece. Bez vjernika, laika, ne bi bilo ni svećenika ni Crkve!

15. Konačno, čini nam se da knjiga previše pesimistički opisuje vršenje crkvene vlasti, tako da svršava u njezino ocrnjivanje. Dok smo je čitali, činilo nam se da će nam ponestati daha od toga apsolutističkog gospodarenja crkvenih predstavnika, da se u toj njihovoj Crkvi teško može opstojati od tolike represivnosti i moralnog batinanja. To nagonski odbacuje svaki onaj koji iole vrši svoju vjersku i apostolsku dužnost, jer je svjestan da mu toliko preostaje slobode za rad i osobnu inicijativu, da ga spopada grižnja savjesti zbog neiskorištavanja slobodnog prostora za rad te strahuje zbog osobne odgovornosti na koju je pozvan, što ne zna ili neće da se s njom služi na djelu.

Imajući pred očima te negativne strane, može se reći da Boffova knjiga ne daje obrise Katoličke Crkve; isto tako ni njegova bazna Crkva. To je Crkva koja bi htjela biti uređena na neki posve demokratski način koji Krist nije htio. Da je knjiga organski pisana, poneka negativna strana sigurno u njoj ne bi našla mjesta.

DIE KIRCHE NACH DER LEHRE LEONHARDS BOFF (II)

Zusammenfassung

Im ersten Teil seines Artikels (*Crkva u svijetu*, XX, 1985, 3, 244—259) hat der Verfasser die Grundzüge Boffs Lehre von der Kirche dargelegt. Im zweiten Teil führt er diese Darstellung fort und setzt sich anschließend kritisch mit einigen Boffs Auffassungen auseinander.